

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{12}{18}$ = December 18-dikán

1830

Az Oláhok' eredetéről írt értekezésre tett Megjegyzés' végezte

II. Historiái okoskodás. — Az Értekezés' Írója által a' világ' közönséges Historiájából való kivonatot nem illetem itt. — Jól megyen a' Dák-Római történet Aureliánig. Itt a' bökkenő (a' lapis offensionis). Itt születik a' régibb Írók' elég világos és meghatározott Írovánnyaik miatt — e' tárgyban — az Írók' sok különböző véleménynek. Ha azon kornak Íróji előre elláthaták volna emez' Írásaik miatt eshető tétovázásokat ('s ha magok is bizonyosan tudták volna); tisztább kifejezésekkel írtak volna erről. Írják — hogy Aurelián a' Római katonaságot, népet, Dáciának várossiból — mezéről kivitte; de azt nem, hogy mind; azt se, hogy maradtak-é még itt Rómaiak, vagy nem. — Fogjunk hát a' historiái okoskodáshoz: — Az, már kétségen kívül van téve, hogy Tráján', 's az utánna következett Római Császárok közép-Dáciába (Erdélybe) is római Telepeket szállítottak-bé. A' régi Történetek, 's a' jelenidő is példákkal bizonyítják, hogy a' több időig együtt lakó Népek idővel elatyaftiasodnak, sógorosodnak, barátságosodnak (ezt az Értekezés' Írója is a' Haemus' hegye körül lakott Népeknél elesmérí); 's birtokokat is (főként a' hatalmasabb rész, mint akkor a'

Rómaiak voltak) szereznek. Ezek, természetesen a' Rómaiakkal is, itt másfél száz esztendők alatt megtörténtek; 's ki tudja — Oláhink közt nem látjuk-é néha egy-egy hajdani Római nagy embernek elaljasodott szánakozásra méltó maradákat! — Aurelián, látván, hogy Dáciát meg nem tarthatja; katonájának parantsolhatta a' Maesiába általtakarodást, mint Hadinépnek; de a' többi Római-néprepolgárokra; telepekre-nézve nem igen tehetett (főként midőn ereje már gyengében állott Dáciában, 's féltében mozdult-ki Dáciából) erőszakos Rendeléseket-lépéseket. Rendelése-Hirdetménye (mint ily' környülményekben szokott esni) oly' forma lehetett, hogy a' Római katonaság takarodjon által a' Dunán Maesiába; 's a' Római-nép is — a' kinek tesszik; mert Dácia többé nints védhető állapotban; 's Róma leveszi kezét róla. A' jó föld' atyafiság', birtok', a' költöződés' terhe', az új Lak' bizonytalanságai' tekintete sokakat (a' tojásvivő leány' példájában érdeklött mennyiségnél, sőt az Értekezés' Írója által beszármoztatott Oláhok' számánál is többeket) marasztaltott itt; kik annyi száz-szakok alatt (tapasztalás szerént is igen szaporá Nemzet lévén) a' mostani Oláhoknak eredetet adni elégségesek lehettek, az azután különböző időkben, 's tsapatokban bé-

származtakon kívül is. Már, akár a' Históriaiát, akár a' mindennapi tapasztalást tekintük-meg, úgy találjuk, hogy a' had-dal meghódított Tartományok, Népek, sehol. (főként az ártatlan földnepe) merőben ki nem irtatnak (Ez, a' Hódoltatók' józan politikája ellen, önn' károokra lenne); hanem a' magokat önként megadó legfelsőbb is alattvalókká, szolgákká, adófizetőkké tételnek. Ez, a' Dáciában maradt Rómaiakkal (Oláhokkal) éppen így történhetett. Az elaljasodott, vad Nemzetekhez durvult római maradványok, hajlandók lévén Phedrus' ama' mondására: *Quid refert mea, cui serviam, clientellas dum portem meas?* — önként alá-ja adták magokat idővel az uralkodó Nemzeteknek; 's ezen állapotban találja őket a' jelenidő. Megmaradhattak tehát az Oláhok Erdélyben a' Gothok', Hunnok', Avarok' 'sat. foglalásai' alkalmával is (lak-helyeket a' hegyeket egyik se irigyelvén töllök), úgy, mint Árpád alatt, a' Tuhutum' foglalásakor, 's azután, maig megmaradtak. Éljük egy közönséges példával: — midőn a' Frantzia-háborúk' alkalmával, a' határőrző Székely-Oláh katonaságot kivitték; mindenütt (értünk-re) a' volt híre, minden úgy beszélték — kivitték a' Székelyeket, Oláhokat; hát azért nem maradt-é elég Székely és Oláh itthon? — A' Római-Írók ('s mások is), a' miveltebb nyelven, nem élhettek-é az ékességre-nézve ily' rövid, hatós (ámbar homályos) kitételekkel? A' to-jásvivő leány' példája oda tzelozván, hogy ha maradt is egy két Római Aurelián-tól itt; azoktól ennyi Oláh nem származhatott volna. — Ezzel szemközbe teszek én is egy mesének tetsző, de való-példát: Egy felsőbb Itélőszékünknel magam hallottam — egy kas méh felett 30,000 forintra felkerekedett pert; tudnivaló, hogy a' közidőben eshetett szaporodás nevelte. Hát a' hegyeinkről rajként leomló

szapora Oláhok, mintegy másfél ezer esztendőök alatt kevesebb számból is nem bőven megszaporoódhattak-é? — Az Értekezés' Írója, maga is elesmervén az Oláhoknak Római-eredetjüket; mi tehát e' tárgyban, a' dolog' derekára-nézve nem, tsak a' históriai lehozatalra-nézve különbözünk: mért akár így mondjam: — az erdélyi Oláhok a' Tráján, 's utánna következett Római Császárok által bészállított Római-telepek' maradványi; akár így: — az erdélyi Oláhok a' Tráján, 's utána következett Római Császárok által bészállított, Aureliántól Mae-siába, 's azon vidékekre által-költöztetett (ha szinte ott újabb Rómaiakkal is elelegyedett), 's onnan későbbben ismét ide vissza származott Rómaiak' maradéki — egyet teszen — mind tsak azt teszi, — hogy Oláhink a' Tráján, 's utánna következett Római Császárok által ide bétélepitett Római-lakosok' maradványi Q. E. D.

B. 1) Nem tsak az Értekezés' Írója által említett, hanem más időszakokban is, különböző csoportokban jöttek-bé Hazánkba Oláhok. Erre mutatnak egyebek közt a' Hazai-törvények, például, — az 1666-beli, 1. Februariusi, II-dik Országgyűlési törvény-tzikkely (Comp. Constit. P. 3. T. 11. a. 10.) Ázomban —

2) Innen ki is származtak Oláhok. Az apróbb, ma is tapasztalható ('s a' kemény Rendszabások mellett is gyakran megtörténő — Valjon hajdan a' Gothok, Dákok ilyen Rendszabásokkal nem tartóztattak-é le, éppen a' mostani okokból, sokakat az Aurelián' emberei közzül?) általköltözéseket a' szomszéd Oláh-Tartományokba elmellőzván — a' 12-ik Száz-szakban Fagaras' vidékéről nagy számmal takaródtak által, Niger, vagy Negrouot vezérjek alatt. A' 14-dik Száz-szakban, I. Lajos Királyunk' idejében, Drágos, vagy Bogdán nevű Bojér (Oláh-nemes)

sok oláhokat vitt által Moldvába Erdélyből, a Máramaros környékéből. Innen Moldvát a Törökök Karabogdániának (Nigrabogdania=Fekete-Bogdánország) nevezeték. (Benkő Trans. P. 1. T. 1. L. 4. seq. 2. c. b. §. 157. n. 2. — S Dr. Decsy Osmanographia. 1. r. I. sz. 7. tz. A. 1.) Ha az Oláhok, az Értekező szerint Mátyás alatt jöttek-bé ide; az előtte élt I. Lajos alatt, hogy mehettek innen ki Moldvába? — mysterium.

Az Oláhoknak nyelvek, neveik az Értekezésben tsak melleleg érdekelttven, ezekre, tehát ennyi legyen elég: — Az Értekezés' Írója, maga is az Oláh-nyelvet a' Római-deák nyelv' rontsolékjának tartván; tsak a' számításban hibázott mások után; a' mi nem tsuda, mert Székely-atyánkfiak természetesen nem oly gyakorlottak az oláh-nyelvben, mint a' Vármegyei Magyarok. Ez a' hiba még kitetszőbb, midőn az ember egy miveltebb oláhval, 's még inkább, ha egy fő rangu Bojérral beszél, vagy őket hallgatja. — Neveikről az oláhoknak — Timon' véleménye találatott sokak szerint helyesebbnek. Ő Wlach (olasz) sláv szóból eredíti. Az Oláhok törökökre-nézve Olaszországiak, 's a' Slavokkal elelegyedve is voltak — igaz. Az Olasz-névből (magyaroson) az Oláh-név nagy erőltetés nélkül kifejlődhetett.

Mi, az Értekezés' Írójával most egy városban lakunk, néha együtt is vagyunk; 's még is most Írásaink öt Postányira találkoznak össze. Betsúlni-való az ifjú Írónak, fáradságos és sok ráolvasást kívánt ügyes Értekezése-igyekezete (bár Ifjaink nagyobb számmal követnék példáját!); mindazáltal a' tárgy' fontossága' tekintetéből szíves rászóllás nélkül nem maradhatta.

Zeykfalvi idősb. Zeyk János.

F o l j t a t á s a

A' Nemes Székely Nemzetnek itt és Szokásos Törvényiből, a' Törvényes Kérdéseknek.

26. A' nagyobb Hatalmasság esetében Békesség tekintetéből a' Hatalmaskodó a' Hár. Törv. 4. R. 59-dik szakassza szerint a' maga' ős Jóságát elronthatatlan örök tzímen elidegeníthetvén — valjon, az ilyen okból lett örökös Eladás a' Ns. Székely' Nemzet kebelében feltörető Perfolyamat úttján elrontható-é vagy nem?

27. A' Kir. Fiscus, mint nem propagativus, hanem Successivus Haeresse a' magon-szakadott Magyarok, a' Hár. Törv. 1. R. 27-dik Szakassza' értelmiben a' bírtokolástól üressen maradottakon kívül azon mások kezén lévő Jóokban is megörökösödhetik, a' mellyeket a' magon szakadott ember életében törvényesen bírhattott volna — *Decedens etc. quae vivens possidebat aut possidere poterat.* — E' felett: a' Hár. Törv. 1. R. 23. 24. Szak — az Aprob. 2. R. 8-dik Szak. 5-dik és 4. R. 5-dik Szak 1-ső articulussai szerint Kir. lappangó Jussion (Jure Regio latentis), a' mely bővebben a' magszakadásból szokott eredni; perelhet-ki Jóságokat. — Kérdés: a' Székely szomszéd a' magon szakadott Székelynek hasonló eltévelyedt Jussai aránt, a' bírtokban voltakról kérdés se lehetvén, jó és hasznos következással perelhet-é vagy nem? — ha ígérő: miért mitsoda színű pereket folytathat? 's Különösön; a' magon szakadott által életében a' Székely örökség bizonyos darabjai meghozására megindított 's függőben maradott potentias és zálogos nemű Pereket a' Táb. útasítás 60-dik tzikkje sinórmértékin magára leszállíttathattja-é vagy nem?

28. Valjon a' Kir. Fiscus a' Székely földön kir. Jussal illetett fehvő Jókra-nézve a' magszakadás esetében kihirdetéses örökösödésbeli perfolyamatot (pro-

cessum publicatorium) kezdhet-é—avagy — 32 esztendő előtt is csupán és közvetlenül a' rendes kihívás (Evocatio) útján kelletik megindítani az ily' magszakadásos Űgyet?

49. Az Apr. Const. 5. R. 76. Szak. 7-dik articulussában megírt 32 esztendei üdömülés valjon tsák ára az esetre terjed-é ki, a' midőn a' Birtokosoknak kedvek és akarattjok ellen vitetett-be a' kir. Jus az ő' Székely örökségkebe-vagy-arra is midőn a' Birtokosok 's örökösök önként magok vitték-be? avagy—ezen utolsó esetben a' kir. Fiscus ellen 100 esztendei üdömülés kívántatik? Szóval: e' részben, mi a' valóságos igazi értelme ezen érdekelt 7-dik articulusnak?

50. A' Libertinusból Pixidariális Levél által Székelyé tett újj Székelynek, 's már Constitutioznak libertinalis állapotjába tett üdömülése a' magon szakadt embernek kir. adományval érdekelt Jóságában szülheti-é azt a' következtetést a' mindjárt írt 29-dik kérdésben említett 7-dik articulus szerint, hogy: a' kir. adományos Jóság a' régi Székely örökségnek Természetére ismét vissza változzék vagy nem?

51. A' Hár. Törv. 1. R. 69-dik Szak. értelmében, ha "Nil Juris" rekesztékkel tétetik a' Jóság eladása, 's a' Vévő magon szakad az így eladott Jóság a' kir. Fiscusra száll — ha pedig ezen rekesztéken kívül tétetik, a' Vévő megszakadtán vissza marad az eladóra vagy maradékára — kérdés: Valjon az utolsó esetben a' Székely Szomszédra-é vagy az eladóra 's ennek maradékára száll a' vévő megszakadtán az elmaradott Székely örökség?

52. Ha a' Fiu-Leány 's egyszersmind Köz-Anya a' maga' Székely öröksége mellé, az oda szállott Köz-Atyával együtt örök árron egy darab Székely örökséget szereznek, az Ős Anyai örökséget

is épületekkel megrakják, 's vég-hagyomány nélkül kihalnak — az elmaradott Fiak és Leányok között a' Házasság' ideje alatt lett ezen szerzemény és építmények megoszlanak-é, vagy azok, a' Leányokat kirekesztve tsupán a' Fiaikat illetik? mi a' hozott (álló=positiva) Igaság itten; Székely Törvény szerint?

53. A' Székely Szomszédot illeti-é a' Gyámtyaság abban az esetben, midőn a' megholt Atyának a' Hár. Törv. 1. R. 115-dik szak. szerint sem törvényes idejü Vér-atyafiai nemaradtak, sem ő' árvái Gondviselőjokről vég-hagyomány által nem gondoskodott? —

54. A' Hár. Törv. 1. R. 87-dik Szakasszában meghatározott, hogy két Birtokos között a' foljóvíznek régi igaz árka lévén a' Határ-Jegy, ha a' foljóvíz megáradás által egyiknek Tartományából egy darabot a' másikéhoz szakaszt, tehát az újj árkon a' Víznek az előtt megvölt hasznait a' víztől távolabb esett Birtokos a' másiknak földén gyakorolhattja — Kérdés: Valjon a' Székely földön az ilyen Vagyoni Szolgáltatnak (Servitus praedialis) vagyon-é helye vagy nints? ha van, milyen határok között van? —

55. Egy Székelynek Székely örökségin Kivül több Vármegyékbe Jóságai lévén, a' Székely földön birtokatlan Magyar ellen ugyan a' Székely földön nagyobb Hatalmasságot követ-el, 's ezért, a' megsértetett Magyar által pereltetik — Valyon: melyik Nemzetbeli nagyobb Hatalmasság büntetésin marasztathatik-el, ha a' Per a' M. T. Kir. Táblán foljtattatik? —

56. A' Hár. Törv. 3. R. 4. Szak. 5-dik Tzikkje a' Táb. utasítás 176-dik Tzikkjével összevetttén, ha a' megnyerettetett fél a' nyertes féllel a' kimondott Sententia után, és Elégtétel előtt megbékéllik — Valjon: a' Székely Nemzetbeli bírságnak Bírói két részét felvételheti-é vagy nem? —

57. A' Székely földi Szent Egyházak

fekvő Javaikban az üdömlás 40 vagy 52 esztendő-é? —

38. A' Hár. Törv. 3. R. 4. Szak. 6-dik: tzikje szerint a' Székely örökség aránt való Per 3 forinton feljül bövebb meg- vizsgálás végett a' Kir. Udvarba felkérhet- hetvén — Valjon: ezen Törvény az 1753- dika 2-dik art. által szorított-é kes- kenyebb határok közzé vagy nem? 's ha igen, mennyiben?

39. Mi annak az eredeti oka és alkal- matossága, hogy: a' Comp. Const. 3. R. 4-dik Szak. 2-dik és 3-dik articulussai feltételek szerint a' falusi Bíróság Vise- lése a' Vármegyéken haszonnak, ellen- ben a' Székelységen tehernek tartatott?

40. A' Székely örökség a' Magyar Jó- zággal a' Hazai régibb és újabb Tör- vények szerint minden főbb törvényes tekintetekre — nézve mitsoda pontokban egyez- meg, és mitsoda pontokban kü- lömbözik ettől?

41. A' Hár. Törv. 1. R. 4-dik Szak- kassa a' kir. Adomány által meg neme- sített Hazait a' Sz. Korona' Tagjának ne- zevén, midőn ugyánezen Törvény- Könyv 3. R. 4-dik Szakasszában az 1514- dik esztendőben a' Székely kir. Adomány nélkül is Nemesnek tartatik, kelletik-é a' Székelyt Sz. Korona' Tagjának esmér- ni? és ha igen; mitsoda értelemben kell annak venni?

42. Egyik fiu a' székely földön kir. Adomány mellett szerzett Jöszágát, több fiu Testvéreivel az Atyai Székely örök- ség osztálja alkalmatosságával nem akar- van osztáljra bocsátani, valjon ő, az Atyai Székely Örökségből részt kaphat- é vagy nem? — más szókkal: — a' Hár. Törv. 1. R. 44-dik Szakassa a' székely földön ezen esetben kötelez-é; nem-é?

45. A' magyar föld Aranyas Székben érdemért megjutalmaztatás-keppen szé- kely földé tétetett — a' székely földnek bizonyos darabjai, imitt-amott ugyan a-

zon okokból a' kir. Fiscus és magánosok között való örökösödésre — nézve magyar földé tétettek kir. Adományok által. — Mi az eredeti oka és alkalmatossága te- hát annak, Hogy: a' magyar földnek szé- kely földé tétele, és megfordítva ennek ellenkezője, ú.m. a' székely földnek ma- gyar földé tétele, a' Hár. Törv. 1. R. 4-dik Szak. értelmében egyformán érde- mért való megjutalmaztatásnak nézettek?

44. Egy örökösödésbeli Perben, a' Szé- kely Jus székely földön fekvő Jók aránt a' kir. Adományból foljó Jussal özve- ütközvén, olyan eset forog fenn, a' mely sem a' Magyar írott, sem a' Székely szo- kásos Törvénybe eldőjtve nintsen — a- zomba' mind-a' -kettőhöz egyformán ha- sonlít. — Kérdés?, mellyik Nemzetbeli Törvény szerint kell meghatározni a' Tárgyat?

45. Valjon a' székely szomszédnak va- gyon-é Felperessége a' magon szakadott Székely Jegyruhas Özvegyét az özvegyi- kenyér kiszakasztására reá szorítani?

46. A' Székely Fiu-Leánynak Fiu-Leá- nya a' tsupa férjhez-menetel által felsza- badul-é az Anyai hatalom alól vagy nem? és ha nem, azon férjhez ment Fiu-Le- ányának fiai a' nagy Anyai hatalom alatt maradnak-e vagy nem? — Szóval: a' Hár. Törv. 1. R. 51-dik Szak. mennyiben al- kalmaztatható a' Székelységben?

47. Egy magon szakadandó Székely fiu Testvér életében két leány Testvé- reinek kiadja a' székely örökségét a' jö- vendő Fiu-Leányság' reménysége alatt az együtt ketten való osztáljra; maga ot- hon se lakván — ezen osztály után két Leány Testvérei meghalnak; egyiknek Fia, a' másiknak Leánya marad — azu- tán maga hal-meg. — Kérdés: a' Fiu a' Székely örökséget ezen osztály elrontá- sával egészen magaéva teheti-é az üdö- mlás ellent nem állván? és 2-szor, ha magaéva teheti azon véghagyomány-nél-

kül kihalt magon szakadótnak a' Székely földön hívséges szolgálattjai által szerzett számos ingó vagyonyjai a' fiu és leány között megoszlanak—é vagy tsupán a' fiué lesznek a' fekvő örökséget követvén?

48. A' Magyar földön a' Székely föld széliben olyan Birtokos vagyon, kinek nemesi lakhelye a' magyar faluban van—utánna-valói pedig a' Székely földön is vagynak—egy Székely kisebb Hatalmat követvén—el az egyik Székely földi független (appertinentián) a' Magyar földön keresztül Székely falujába futó útjában elfogatik, a' Magyar Curiába bévitetik, hol reá azon Birtokos az 1791-diki ideig-való 95-dik art. értelme szerint, harmad napos törvényt tartat.—Kérdés: ezen esetben, a' kisebb Hatalmasság büntetése 50—é, avagy 12, 1/2 magyar forint?

49. A' Hár. Törv. 3. R. 4-dik Szakaszában ezen kitétel: "*Qui per Tribus et Generationes atque Lineas Generationum (antiquorum more) Haereditates ac Officia inter se partiuntur et dividunt*" mái napon igen szélesnek tettvéen, a' Székely örökség osztályában lezállásában és nemzeti Tisztek Tételiben mi volt az 1514-dik esztendő körül-való *Usus* diplomatische meghatározva, ezen szók: "*Terra Siculorum*" a' Curialis Stylusban is eléfordulván? a' mai Szokástól különbözött—é az akkori, miben és mennyiben? —Szóval: ezen alapos Törvény szavainak mi az igaz értelme alkalmaztatólag?

50. Midőn, a' Hár. Törv. 3. R. 4-dik Szakassa 1514-ben a' már régtől-fogva maga' Jussaival 's különös Törvényeivel élt Ns. Székely Nemzetről némely törvényeknek elő terjesztése után azt mondja: *Reliqua Jura etc. in eorum medio valent et inter se se nota sunt*, —e' mellett — a' hosszas használaton kívül elei-

től-fogva a' Fejedelmi feltételekben a' Székely Nemzeti Jussok és Törvények megerősítetttek (noha az 1691-diki Leop. Dip. 3-dik pontjában különösen mint Székely Törvények ne legyenek is említve) —akkor— lehet—é kérdés abban, Hogy: az 1451, 1505, 1506 és 1555-diki Székely Törvények a' mennyiben későbbi írott Törvény és Szokás által meg nem változtattak, teljes Törvényes authenticával 's kötelező erővel ne bírjanak? és ha lehet 's vagyon a' kételkedés okai mikből állának? 's azok a' fenn írt három törvényes okokat meggyengíthetnek—é vagy nem? —Hogy meg nem gyengíthetik azt erőssíti.

V. Szolga János Ügyvédő.

A' Ketskés-Váraróli

(Nzti. Társ. 47. Sz.) írt Értekezésre — rövid megjegyzés.

A' Ketske-köt (ezen érdekeltt Értekezés szerint — Ketskés-várát) merőben leírtam volt (N. T. 7 Sz.). Most csak ezt jegyzem-meg. — Nem tudom az Értekezés' érdemes Írója Személyesen járt—é fenn a' Ketské-kön. Én ez előtt mintegy harmintz esztendővel, mint fiatal-gyermek jártam rajta. Akkor a' csúcs' felülete nem lehetett több (nem mértem-meg), szélességre tíz, hosszúságra tizenöt ölnél. Innen úgy lehet vélekedni, hogy azon nem Klastrom, 's olyan vár, melynek Hadnaggya (Castellanus), következőleg katonáji, várvédő serege (tehát azoknak lakházai is) lehettek; hanem csak egy Templomotska is alig férhetett volna el, úgy, hogy üres hely is maradjon. Ez, távolról is a' csúcsra tekintve — igasság marad. Hanemha hajdan terjedtebb lehetett, 's az idők' hosszú sorai tették ilyen szűkké. Ezt ismét a' hely' állásából a' csúcs' alkotó részeiből bajos az ott járónak kimagyarázni. Igaz — az időnek e'

kövek is engednek. Valjon — az Értekezésben felhozott utolsó Oklevélnél-fogva nem a' Maroson túl, Gergelyfája 's Veregyháza-felé kellene inkább keresni a' kecske-Várát? — Valjon nem a' Sárdi oldalon fekvő omladékoknál, Arany-nál, 'sat. (mint nagyobb kiterjedésű helyeknél) lehetett eme vár? —

Szép, és emlékezetre méltó az érdeklétt Értekezés. (benne felhozott oklevélek); de a' mi a' Tündér Ilona' Kecskésvári (Ketske-kői) laktát illeti; erre nézve ismét a' Kecse-kőről való Írómányom mellett maradok. — Z- i. Z. J.

A' Nemzeti Társalkodó' 96-dik lapján közre bocsátott 6-dik kérdésre tett rövid felelet.

“Kérdődik: hogy a' Nemzeti Lépesedést, mellyik ágával a' gazdaságnak lehetne inkább elérni, akkor, a' midőn a' föld terméseinek, bőv termése a' produceducensnek pénzbeli szegénységet szokott okozni?”

A' Kereskedés és mesterségek éppen olyan gazdaság' tárgyai egy Nemzetnél — mint a' földmivelés és marha-tartás. A' mi nemzetünknel hát mindenek előtt a' két elsőt kellene minél-virágzóbb állapotra segíteni, hogy a' két utolsó nyomos előhaladást tehesse. Mikor ez így megeseett — akkor a' Lépesedést bizonyosan el lehetne érni: de akkor sem csak egy — hanem a' gazdaság' minden ágai egyenlő mértékű virágoztatásával. Kereskedés nélkül — mely a' hazai productumokat, haszonnal cseréli-fel idegenekkel — és fábrikák nélkül — mellyek az ithon termettekből készülhetőkért, nem engedik kivitetni a' nemzet' pénzt — 's e' mellett, sok olyan kezeket is foglalatostkodtatnak, mellyek a' földmivelőtől várnak kenyerét — nemzeti Lépesedést nem várhatni. A' dolgok' mostani

állásá szerént — úgy látszik, hogy a' gazdaság' szinte csak két ágai — a' földmivelés és marha tartás — között, az utolsót lehetne nagyobb haszonnal üzni. De ha a' próbák nem így találják mutatni? t. i. ha a' jól kihízalt márhák' kihajtásában — a' reájok tett költségen kívül egyéb nem fordul; úgy, mirevaló zen nemzeti iparkodásunk is? vagy ha, némely vidékein Hazánkunk (érteni lehet inkább Erdélyt) most is van annyi marha, a' mennyit az eltarthat, úgy is — hogy lépesedünk? Öleljük össze a' gazdaság' minden ágait, tisztogassuk, apolgassuk minél-gondosabban, tudjuk; hoznak talán annyi virágot és gyümölsöt a' mi számunkra, hogy idegenek után nem sovárgunk. Ha a' jövedelemben nem vagyunk gazdagok — ne bővölködjünk a' szükség felettvaló költségek' szaporításában is. A' mit ithon meg nem kapunk; de nálla nélkül szenvedés nélkül ellehetünk — hadjuk ott, a' hol van. A' fényűzés Nemzetünknek kedvelt hálvány-nyá: ha erről le tudnánk mondani — talán gazdaságunk' mostani ágai, és módjai mellett is lépesedhetnének. Nem tudom hogy lépesednék a' legmunkásabb, és népesebb méhtársaság is — ha gazdálkodásában a' mi redszabásainkat követné. A' méhek magoknak gyűjtenek és a' magokét költik. Az emberek sokszor nagy fáradtsággal rakott mézes lépetskéjeket — olyan dolgokért tserélik-fel, mellyekre semmi valóságos szükségek nintsen.

A' Magy. Törvénykezés' apologiája

Tsak-nem közönséges vádjok a' külföldieknek — 's némely, a' per szövevényeiből magokat kiszabadítani nem tudó Hazafiaknak is a' Magyar Törvénykezés ellen: hogy az homályos, szövevényes, határozatlan, 's a' perlekedő feleket igen sok — a' dolog' valóságát nem illető formalításokkal gyötri, és enerválja.

A' vád olyan, melyre, a' magyar Törvénykezés' praetendált természete szerint, egész özőn kifogásokat lehetne tenni, de hogy annak ereje azzal is gyengüljön, minden húzás-halasztásról lemondva, in merito lehet így felelni: Visszaélni a' legszentebb, és boldogítóbb intézettel is lehet. Hogy sok Törvényekben más erőt keresnek, mint kellene, hogy sok Remediumok, hely- és szükség nélkül is, nem tsak alkalmaztatnak, de meg is állítatnak, ennek, sem nem a' Törvény, sem nem a' Törvénykezés módja az oka; hanem néhol az érdek-sé, néhol az értetlenség — 's valyon hol az a' boldog Nemzet, melynek sorsát ez a' vád, kisebb, vagy nagyobb mértékben ne nyomná?

A' magyar Törvénykezések' legio formalitassai' okos tzéljok az: hogy a' perlekedő felek közzül, az ártatlanon, a' maga' igazságát védelmezőn, vagy keresőn minél-kevesebb, és tűrhetőbb méltatlanság eshessen — hogy az egy helyen, és úton elvesztett valóságos igazságát, más helyen és úton ismét orvosolhassa — hogy, a' Judice male informato, mehesen — ad Judicem melius informandum.

Azonban nyomasabb — és ezen vád' természetét mélljebben kimerítő feleletre lenne itt szükség — megvalja ezt az Író is: mert ha igaz is az, hogy a' magyar Törvénykezés' özőn Remediumi a' megsértetett Jussok' menedék helyeinek vétethetnek: éppen olyan tagadhatatlan az is — hogy azok az elvetemedett gonosság' búvó, és rejték-helyeikül is szolgálnak. Valyon nem lehetne-é, az igaz ügy' sérelme nélkül rövidebb úton is a' kívánt tzélt elérni? nem lehetne-é ritkítani azt a' sűrűséget, mely a' gonosztévőt, sokszor kivehetetlenül befogadja — és elrejtji?

M. K.

Követést érdemlő Példák

A' N. Sándor következői, minden szokásában, és testi magaviseletében, követték őtet; de lelki tulajdonságai- és elsőégeitől annyira elmaradtak, hogy azokban még-tsak gyermeki korát sem érlették-el.

Julius Czézár olyan munkás volt, hogy addig, egy dolgot sem hagyta felben, míg azt jobbá is lehetett tenni.

Spártának amaz érdemes embere — Pédárit, örvendett, hogy hazájának három százból álló Tanátsossai közzé bé nem eshetett: úgy okoskodván, hogy mindazok nállánál érdemesebbek lennének.

Aristoteles egy rossz embernek alamis-nát adván, ezt mondotta: nem néki, hanem az emberiségnek adtam.

Plátó megkérdeztetvén: hogy a' tudós és tudatlan között, mi lenne a' különbség? így felelt: a' mi a' bölts orvos, és annak patiense között. Ugyanezen kérdésre, a' Cyrénébéli Aristippus, ezt mondotta: vezesd mind-a'-kettőt a' tudatlan emberek közzé, ott magad észre fogod venni a' különbséget.

Követésre méltó Példamondások.

A' ki senkivel sem szeret társalkodni, ellensége, nem tsak másoknak, hanem magának is: mert sem tanulni és örvendeni — sem tanítani és örvendeztetni, nem szeret.

Keress szorgalmatosan jó barátokat, 's ha találsz, tartsd-meg őket.

Az éretlen szülő fojtós, a' neveletlen ifjú, izetlen magaviseletű.

Bivaj-Letzke

1) Hogy lehetne a' meglett Bivajt ára szoktatni, hogy a' veres színtől ne féljen, vagy ára ne haragudjon, 's e' szerint ember-kárt ne tegyen?

2) Nem jó volna-é a' bivajborjút ára szoktatni, hogy a' veres színnel meg-eggyezzen? —